

กลวิธีการนำโศกศาสตร์มาใช้ในวรรณกรรม

วรรณกรรมเป็นงานวรรณศิลป์ที่มีความแตกต่างตามความสามารถของกวี ทั้งในด้านความคิดสร้างสรรค์และมีมือในการประพันธ์ที่ใช้กลวิธีต่าง ๆ การนำองค์ประกอบของวรรณกรรมมาสร้างงานให้กลมกลืน เป็นเรื่องราวที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทักษะประกอบกับความสามารถของกวีแต่ละท่าน ในการนำกลวิธีต่าง ๆ ซึ่งเป็นความสามารถเฉพาะตัวของกวีแต่ละท่านยากที่จะเลียนแบบกัน จุดประสงค์ในการแต่งวรรณกรรมคือการทำให้อ่านสนใจ เข้าใจใคร่ครุจตามเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลวิธีการแต่งเป็นสำคัญ งานมีคุณภาพมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกลวิธีการแต่งที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้งานชิ้นนั้นมีศิลปะและทรงคุณค่า กุหลาบ มัลลิกะมาส (2529 : 15) กล่าวถึงกลวิธีว่า การแต่งวรรณคดีเป็นสมบัติสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้เรื่องราวมีคุณค่า ส่วนวรรณกรรมเป็นความสามารถและมีมือของกวี

วิทย์ ศิวศรียานนท์ (2518 : 198) กล่าวว่า การจะรู้คุณค่าและความงามของงานเล่มหนึ่งเล่มใดอย่างถนัดถนี้ เราจำเป็นต้องรู้หลักเกณฑ์ธรรมชาติและเทคนิคของการประพันธ์ชนิดนั้น ๆ เช่น นวนิยาย เนื้อเรื่องและนิสัยใจคอจะต้องประกอบกันอย่างมีสัดส่วนอย่างไร และบทสนทนาได้ตอบมีความสำคัญอย่างไร เรื่องที่ดราม่าต้องมีเหตุการณ์เกิดขึ้นและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพราะบุคคลนิสัยอย่างหนึ่งได้มาเผชิญกับบุคคลที่มีนิสัยใจคออีกอย่างหนึ่ง จึงกล่าวได้ว่านิสัยของบุคคลเป็นต้นเหตุของเหตุการณ์เหล่านั้น แต่ในทางตรงกันข้าม เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลเปลี่ยนนิสัยใจคอตัวละครก็ได้ ทั้งนี้ตรงตามที่เป็นอยู่ในชีวิตจริง ๆ ส่วนบทสนทนาได้ตอบก็เหมือนกัน ในเรื่องอ่านเล่นที่จัดเป็นวรรณคดีแล้ว จะเห็นว่าบทสนทนาเข้ารูปเข้ารอยสนิทกับเนื้อเรื่องและทำให้นิสัยตัวละครดีขึ้น

ชลธิรา สัตยาวัฒนา (2521 : 211) กล่าวถึงวิธีการแต่งต้องคำนึงที่ผู้แต่งจงใจเพื่อเสนองานเขียนของตนให้ปรากฏออกมาในรูปแบบหรือลักษณะต่าง ๆ การกำหนดโครงสร้างของเรื่อง การลำดับเรื่องราว วิธีดำเนินจากเริ่มต้นไปสู่จุดจบ การกำหนดลักษณะตัวละคร และการปล่อยตัวละคร การสร้างฉากหรือกำหนดเวลา สถานที่ บรรยากาศ วิธีเสนอ

แนวคิด หรือการวางจุดมุ่งหมายต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเรื่องของเทคนิค ซึ่งถือว่าเป็นแนวเขียนอย่างหนึ่ง

สมพร มันทะสูตร (2525 : 54) กล่าวถึงกลวิธีว่า หมายถึงวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการแต่งหนังสือเพื่อเรียกความสนใจให้ผู้อ่านติดตามงานของตนตั้งแต่ต้นจนจบ และยังมีหมายถึงการทำให้ผู้อ่านจับใจในงานชิ้นนั้น กล่าวคือ วิธีการสร้างหรือเสนอเรื่องและกลวิธีการใช้คำเป็นสำคัญซึ่งอาจเรียกว่ากลวิธีทางวรรณศิลป์ก็ได้

คำกล่าวของผู้รู้วรรณกรรมดังกล่าวสรุปได้ว่า กลวิธีการแต่งเป็นวิธีการอันมีชั้นเชิงที่ผู้แต่งแต่ละท่านนำมาใช้ในการสร้างงานประพันธ์ของตนให้มีคุณค่าเป็นที่น่าพอใจ และมีประสิทธิผลยิ่งกว่าการบอกเล่าธรรมดาซึ่งได้แก่ กลวิธีเกี่ยวกับโครงเรื่อง การสร้างตัวละคร ฉาก และบทสนทนา

การศึกษากลวิธีการนำไสยศาสตร์มาใช้ในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ของกวีเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะช่วยให้ทราบว่าวรรณกรรมแต่ละเรื่อง กวีนำไสยศาสตร์มาใช้อย่างไร เพื่อสร้างงานให้ผู้อ่านสนใจ เราใจใคร่ติดตามเรื่องราวในวรรณกรรม ผลการศึกษาพบว่า กวีนำไสยศาสตร์มาใช้ในกลวิธีทางวรรณกรรม 3 ลักษณะดังนี้คือ การดำเนินเรื่อง การสร้างตัวละคร และการสร้างฉากและบรรยากาศ ดังกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

1. การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่อง หมายถึง การที่กวีเลือกเหตุการณ์ต่าง ๆ มาเรียงลำดับให้เป็นเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบ และสามารถดึงความสนใจของผู้อ่าน ทั้งช่วยให้เข้าใจเรื่องราวได้อย่างชัดเจน กวีนำไสยศาสตร์มาใช้ผูกเรื่องให้น่าสนใจด้วยการสร้างความไม่รู้ซึ่งประกอบกันเข้าอย่างสมเหตุสมผล กวีนำไสยศาสตร์มาใช้ในกลวิธีการดำเนินเรื่องดังนี้

1.1 เรื่องผีสังเทวดา

1.2 เรื่องไซกลางและนางสังหรณ์ เช่น ความฝัน ลาง การเสี่ยงทาย

แรงอธิษฐาน ฯลฯ

1.3 เรื่องเวทมนตร์คาถา เช่น การสะกด การแปลงกาย การกำบัง การ

สะเดาะ กงกระพันชาตรี เมตตามหานิยม การป้องกัน การทำร้ายผู้อื่น ปัดเป่าหรือการแก้การกระทำ การทำเสน่ห์ การแสดงอิทธิฤทธิ์ ของวิเศษ

1.1 เรื่องผีसांगเทวดา กวีนำความเชื่อเรื่องผีसांगเทวดามาประกอบกับการดำเนินเรื่อง เพื่อช่วยให้เรื่องดำเนินไปอย่างสมเหตุสมผล ผลการศึกษาพบว่ากวีนำไสยศาสตร์เกี่ยวกับอำนาจลึกลับของ ผี เทพ มาช่วยในการดำเนินเรื่อง ความเชื่อลักษณะนี้ปรากฏในวรรณกรรมทุกเรื่อง เช่น

เรื่องพระรถเมรี ตอนนางเมรีพาพระรถเสนชมนาง พระรถเสนแก้ป่วยนางเมรีเชื่อว่าอาการป่วยของพระรถเสนเกิดจากความไม่พอใจของผีเจ้าที่หรือพระภูมิเจ้าที่ นางจึงทำพิธีเช่นไหว้พระภูมิเจ้าที่ กวีจึงใช้อำนาจของพระภูมิเจ้าที่มาใช้ในการดำเนินเรื่องเพื่ออธิบายความคิดและพฤติกรรมของนางเมรี เพราะความไม่เข้าใจสาเหตุการป่วยของพระรถเสนนางเชื่อว่าอาการป่วยเกิดจากอำนาจลึกลับของผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติที่ไม่สามารถอธิบายได้ และวิธีแก้ไขคือ การจัดพิธีกรรมเช่นไหว้ซึ่งเป็นวิธีทางไสยศาสตร์เช่นกัน ดังความว่า

เมรีน้อยขนาด   กราบลงแทบบาท   ทูลท้าวกล่าวไว
 น้องไม่ปลุกเล่น   ปลุกเช่นผีไพร   เหล้าข้าวเบ็ดไก่   น้องแก้สั่งแต่งมา
 พระองค์ประชวร   ผีไพรในสวน   สิทธิศักดิ์รักษา
 ท้าวไม่คุ้มเคย   เป็นเขยเข้ามา   คายายฝ่ายข้า   หักทายลูกหลาน
 ท้าวจึงเช่นวก   เทวอารักษ์   ผียักษ์ผีมาร
 ผีตงผีป่า   ผีมาต้องนาน   เกทภัยของท่าน   จงคลายหายไป

(พระรถเมรี : 136)

ความเชื่อดังกล่าวสะท้อนสภาพความเชื่อของคนในสังคม กล่าวคือ ขาดความรู้ความเข้าใจถึงสาเหตุของอาการป่วย จึงคิดไปว่าเป็นอำนาจบันดาลของพระภูมิเจ้าที่ซึ่งเป็นผู้คุ้มครองรักษาธรรมชาติ และวิธีแก้ด้วยการเช่นไหว้ เป็นการสะท้อนให้เห็นความขลาดกลัวและขาดที่พึ่ง จึงแสดงความอ่อนน้อมต่ออำนาจลึกลับ เป็นความเชื่อเรื่องผีसांगเทวดา

จึงกล่าวได้ว่า การดำเนินเรื่องตอนนี้มีคุณสมบัติสมเหตุสมผลซึ่งกวีได้สะท้อนสภาพสังคมให้ปรากฏในวรรณกรรม นอกจากนี้กวีใช้อำนาจบันดาลคุณโทษแก่มนุษย์ของพระภูมิเจ้าที่มาอธิบายสาเหตุของการเจ็บป่วย ยังช่วยเรื่องดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วทันใจ กล่าวคือนางเมรีไม่ต้องเสียเวลาสอบถามสาเหตุของการป่วยใช้ให้เรื่องเย็นเยื่อ แต่เชื่ออย่างสนิทใจและนำไปสู่ความสำเร็จตามแผนการณของพระรถเสนในที่สุด หรือคือนางเมรีทำพิธีเช่นไหว้พระภูมิเจ้าที่และให้พระรถเสนไหว้ด้วย เพื่อแสดงความอ่อนน้อม แต่พระรถเสนกลับสักการะบูชาเทพเพื่อขอความช่วยเหลือตนให้ทำงานสำเร็จตามที่วางแผนไว้ ความว่า

พระองค์ทรงหัง	แล้วลุกขึ้นนั่ง	จับเทียนจ้อไฟ ⁷
ทำสักการบูชา	เขว้าน้อยใหญ่	ช่วยส่งเข้าไป
ได้มาโปรคดม	พระอินทร์พระพรหม	พระยมพระกาฬ
สะกดนางให้หลับ	ข้ากลับคืนสถาน	ทุกทั่วพิมาน
อารักษ์ศักดิ์สิทธิ์	เทพทั้งแปดทิศ	ขึ้นจกามา
มาช่วยเกื้อชู	บิดดาบิดู	ให้เขาวยุพา
		นิรหาลับไหล

(พระรถเมรี : 136)

กวีดำเนินเรื่องต่อไปโดยอาศัยอำนาจเหนือธรรมชาติ คือกำหนดพฤติกรรมให้พระรถเสนวางแผนการณให้นางเมรีดื่มเหล้าที่เช่นไหว้โดยอ้างว่าเป็นของดี ความว่า

พระรถฟังนาง	เอามือเชยคาง	พลางท้าวว่าชาน
แต่เรากินเหล้า	ใครเล่ารู้การ	เรารับเคนชาน
		ของท่านเย็นใจ

(พระรถเมรี : 137)

ความดังกล่าว นางเมรียอมดื่มเหล้าทั้งที่ภูติวิสัยตามธรรมเนียมของกุลสตรี แต่นางอาศัยความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ ทำให้นางดื่มเพราะเชื่อว่าของเช่นไหว้ดื่มกินแล้วทำให้เกิดความสุข ในที่สุดนางหมดสติไปเพราะฤทธิ์สุรา พระรถเสนจึงขโมยดวงตาของแม่และบ้าแล้วหนีกลับเมือง

นอกจากนี้ความเชื่อเรื่องผีสิงเทวดาปรากฏในวรรณกรรมเรื่องภยาหงส์ ตอน นายพรานบนบานผีตายาย (ผีบรรพบุรุษ) ให้จับพญาหงส์ให้แล้วนายพรานทำพิธีแก้บนด้วยการ เช่นไหว้ เรื่องวรวงศ์ ตอนนางคารวินำโอรสไปทิ้งตามที่เมียพรานจุนสั่ง นางผากโอรสไว้กับ เทพารักษ์ นางเสียใจมากร้องไห้จนสลบไป เทพารักษ์ช่วยนางฟื้นแล้วคลีใจให้พระวรวงศ์ออก ประพาสป่าเพื่อพบทารกจึงนำไปเลี้ยง และเรื่องจำปาสีพัน ตอนนางตักโกสือขอให้ผีเทพช่วย คุ้มครองสามิขณะออกทำสงครามกับโอรสหงส์

กวีสามารถนำความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เกี่ยวกับภูติผีปิศาจและเทพอันเป็น อำนาจลึกลับซึ่งเกิดจากการกระทำของสิ่งเหล่านั้นมาใช้ในการดำเนินเรื่องได้อย่างดี ช่วยเรื่อง ดำเนินไปได้สอดคล้องกับโครงเรื่องและดูเหมาะสมอย่างยิ่ง

1.2 เรื่องไซ่กลางและกลางสังหรณ์ กวีนำความเชื่อเรื่องไซ่กลางและกลางสังหรณ์มาดำเนินเรื่องเพื่อเกริ่นเรื่องให้ทราบว่าเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต กวีนำความเชื่อ นี้มาใช้หลายลักษณะ เช่น

1.2.1 ความฝัน

การนำความฝันมาใช้ในการดำเนินเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านติดตาม ไปด้วยความอยากรู้ เพราะกวีเกริ่นเรื่องราวที่จะเกิดขึ้นอย่างคร่าว ๆ ก่อนแล้ว จากการศึกษา พบว่ากวีนำความฝันมาใช้ 2 ลักษณะคือ ความฝันบอกเรื่องราว และความฝันเป็นเรื่องราว

ความฝันที่บอกเรื่องราว คือความฝันบอกเหตุการณ์ต่าง ๆ อาจจะเป็นเรื่องร้ายหรือเรื่องดี เป็นการบอกเหตุการณ์ล่วงหน้า เช่น

เรื่องภยาหงส์ ตอนนางเขมามเหลืหัววณะสาทรงฝันว่า พบพญาหงส์ทองซึ่งสวยงามมากมาแสดงธรรม ครั้นนางตื่นบรรทมไม่พบพญาหงส์ทอง นางเศร้าเสียใจมากจนเกิดความวิตกกังวลถึงกับประชวร ความว่า

วันหนึ่งนางกัลยา	เจ้านิทราราศรีสถาน
งามพลอดยอศสงสาร	ฝันว่าได้ชมพญาหงส์ทอง
ล้ำเลิศเพริศพราย	ให้รักใคร่ยอดหญิง
พิศดู.....	ดวงศติใจข้างนัยนา

(ภยาหงส์ : 9)

กวันำความฝันมาผูกปม เรื่องด้วยการกำหนดให้นาง เขมาแสดงพฤติกรรมนั้น กล่าวคือ นางเชื่อว่าพญาหงส์ทองมีจริงและอยากพบมาก ด้วยความวิตกกังวลจึงป่วย สามี่ของนางสงสารสั่งประชุมอำมาตย์ และออกหาพญาหงส์ทองจนได้ตัวมาและแสดงธรรมให้นางฟังถึงความฝันทุกประการ

กวันำกำหนดพฤติกรรมอันเนื่องจากความเชื่อ เรื่องของความฝันก่อให้เกิดเหตุการณ์อื่น ๆ ตามมา เช่น ท้าวเวณะสาสั่งให้เสนาพานายพรานออกตามหาจนได้พบตัวและนำมาถวาย จะเห็นว่าความฝันช่วยในการดำเนินเรื่องได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับโครงเรื่องโดยตลอด การนำความฝันมาผูกปมแล้ว เรื่องดำเนินไปจนจบคู่เป็นวิธีการดำเนินเรื่องอย่างมีเหตุผล

เรื่องสุวรรณหงส์ ตอนนางรัศมาลีฝัน ก่อนที่สุวรรณหงส์จะออกเดินทางไปหา นางเกษสุริยงที่เมืองหริตัน ความว่า

กินนั้แม่ฝัน	ว่าหญิงอาธรรม	มาคัคคัถตา
ของแม่ชากกลิ่ง	มีหญิงหนึ่งมา	เอาโอสถา
แม่เสียคายหัตถา	เพียงจะมรณา	โศกาแคลาญ
เป็นลางหลายหลาก	ห่ออย่าจากสถาน	งคเจ็ควันวาร
		ก่อนเจ้าต่อไป

(สุวรรณหงส์ : 49)

กวันำความฝันมากำหนดพฤติกรรมนางรัศมาลี นางเชื่อว่าเหตุร้ายจะเกิดขึ้นแก่โอรส จึงห้ามไม่ให้เดินทางจนกว่าจะครบ 7 วัน แต่สุวรรณหงส์ไม่เชื่อ เมื่อเดินทางไปถึง

ปราสาทที่เมื่อหริศันก็ถูกหอกยนต์ของพี่เลี้ยงหิ้งสี่ของนาง เกษสุริยงต้องรีบกลับเมืองไอยรีศน์ และหมคสติในที่สุดนาง เกษสุริยงแปลงกายเป็นพราหมณ์มาช่วยชุบชีวิตด้วยน้ำมันวิเศษที่พระอินทร์ประทานให้

กันว่าความฝันมาช่วยบอกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมา และใช้สัญลักษณ์อันเป็นสัญลักษณ์เกี่ยวกับความเชื่อทั่ว ๆ ไปที่ผู้อ่านทราบและสามารถเข้าใจได้

ความฝันเป็นเรื่องราว ความฝันลักษณะนี้อาจเป็นฝันดีหรือฝันร้ายก็ได้ และมักมีการทำนายควบคู่เสมอ เพื่อบอกเรื่องราวเป็นการเกริ่นเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านติดตาม ความฝันลักษณะนี้พบมากในวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ซึ่งกวีนิยมใช้ความฝันนี้เพื่อเปิดเรื่องและสร้างตัวละครสำคัญช่วยเรื่องดำเนินต่อไป เช่น

เรื่องสุวรรณทงส์ยนต์ ตอนนางแก้วสัจจาขอบุตรจากเทพยดา ครั้นกลับไปนางฝัน ความว่า

โฉมนางแก้วสัจจา	เจ้านิทรานิราตรี
เมื่อบุตรจะเกิดมี	นางแก้วนิมิตฝัน
ในสุบินว่าอินทรา	เอาแก้วมาแต่สวรรค์
มาให้นางจอมขวัญ	เจ้ารับไว้ด้วยดีใจ
เขยชมอยู่ช้านาน	แก้วบรรดาลก็ลอยไป
ไปตกอยู่เมืองไกล	แล้วกลับมาสู่สถาน
เมื่อแก้วเลื่อนลอยมา	ดอกมณฑาอันตระการ
มาด้วยโพธิสมภาร	ดวงคารามาด้วยกัน

(สุวรรณทงส์ยนต์ : 95)

การนำความฝันมากำหนดพฤติกรรมนางแก้วสัจจา ทำให้เหตุการณ์ดำเนินต่อไป คือ นางเล่าความฝันให้ท้าวอาทิตย์ฟัง ในที่สุดท้าวอาทิตย์หาโทรมาทำนายความฝัน ทำให้ทราบเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น ความว่า

ฝันคืนนี้ โฉมยงนงลักษณ์ นางจะทรงครรภ์
 ในฤกษ์เวลา ลักษณะความฝัน พระโอรสนั้น เป็นชายโสภา
 บุญหนักศักดิ์ใหญ่ เมื่อพระจะได้ สิบหกชันษา
 เจ้าจะจรจาก พลับพลาพารา สมเด็จพระเจ้าฟ้า ตกอยู่เมืองไกล
 อันคอกมณฑา จะได้ชายา โฉมเลิศวิสัย
 เป็นมเหสี แห่งที่หน่อไทร คารานันไชรี คือพระลูกยา
 เมื่อพระจอมไตร กลับมาเวียงชัย หังสามกษัตรา
 ได้เมื่อฤกษ์ราษ⁸ ปราศจากพารา พระกลับคืนมา เป็นเป็นธรรณี

(สุวรรณหงส์ยนต์ : 96)

กวีนำความฝันของนางแก้วส่งจามาเปิดเรื่องเพื่อสร้างตัวละครพร้อมกับบอก
 โคร่งเรื่องโดยย่อ และยังใช้สัญลักษณ์แบบธรรมเนียมนิยมซึ่งผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ เพราะ
 เป็นสัญลักษณ์ที่เกิดจากความเชื่อของบุคคลในสังคม

การทำนายฝันของโหรซึ่งตรงกับโครงเรื่องจริง ๆ ซึ่งกวีได้กำหนดให้โหร
 เป็นตัวแสดงพฤติกรรม อันเป็นความเชื่ออีกลักษณะหนึ่ง คือการทำนายความฝัน

เรื่องจำปาสี่ต้น ตอนพระอินทร์บอกความท้าวหนทราชาเรื่องเนื่อคู่อีกคนของ
 พระองค์ ซึ่งท้าวหนทราชาเข้าใจว่าพระองค์ฝันไป ความว่า

ว่าท้าวจะได้คู่	นาถโฉมตรงงามมีศรี
นามกรนางเทวี	ชื่อสุวรรณธิดา
นางอยู่ในหีบทอง	โฉมน้องน้อยงามโสภา
บิดาหังมารคา	ญาติวงศาหาไม้
ครุทกินสิ้นอาลัย	ตายนับพันทั้งบุรี
เราจะนำภูมิ	ไปให้สบพบชายา

(จำปาสี่ต้น : 3)

กวีกำหนดพฤติกรรมของหัวหน้านทรราชให้นำความฝันมาให้โหราทำนาย และทรงเชื่อตามความฝันทุกประการ ถึงกับจัดกองทัพออกไปตามทิศทางที่ทราบในความฝัน และได้รับนางมาเป็นชายา ความฝันดังกล่าวสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ช่วยการดำเนินเรื่องได้อย่างเหมาะสม

การนำความฝันมาใช้ในการดำเนินเรื่องจากวรรณกรรมกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาพบว่า กวีใช้กลวิธีอันนี้กับวรรณกรรมทุกเรื่อง ความฝันที่กวีนำมาใช้เป็นส่วนช่วยในการดำเนินเรื่องให้สัมพันธ์กับโครงเรื่อง ก่อเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และยังสะท้อนความเชื่อเรื่องของความฝัน การใช้ความฝันของกวีสรุปได้ดังนี้

1. กวีนำความฝันมาเปิดเรื่องด้วยการสุกขมเรื่องและใช้การทำนายความฝันเป็นการเกริ่นเรื่องหรือบอกโครงเรื่องอย่างย่อ และยังบอกถึงเหตุการณ์ที่จะดำเนินต่อไป
2. การสร้างความฝันให้กับตัวละครแต่ละตัวเหมาะสมและมีเหตุผลตามฐานะและความสำคัญของตัวละคร ที่พบส่วนใหญ่เป็นตัวละครสำคัญ
3. การนำสัญลักษณ์แบบธรรมเนียมนิยมมาใช้กับความฝัน สามารถสื่อความเข้าใจได้ดีกับผู้อ่าน เพราะเป็นสัญลักษณ์ทางความเชื่อซึ่งปรากฏในสังคม เช่น ดอกไม้ หมายถึง สตรี แขนขวา หมายถึง สิ่งที่รักและหวงแหน แก้ว หมายถึง สิ่งสูงค่าหรือบุตรชาย เป็นต้น

1.2.2 ลาง

ลาง หมายถึง เครื่องหมายที่ปรากฏให้เห็นอันบอกเหตุผลร้ายหรือดี เช่น ลางดี ลางร้าย ลางเป็นความเชื่อของบรรพบุรุษอันเกิดจากการสังเกตและการบอกเล่าต่อกันมา ซึ่งกวีนำความเชื่อเรื่องลางมาใช้ในการดำเนินเรื่อง พบลางหลายลักษณะ เช่น ลางเกิดจากคน สัตว์ และปรากฏการณ์ทั่ว ๆ ไป เช่น

เรื่องจำปาสี่ต้น ตอนยายออกไปหาไร่ปรากฏลางคือ การกระหม่อมตา ทำให้ยายเป็นห่วงหลานทั้งสี่เกรงจะได้รับอันตราย ความว่า

ยกแสดกานขึ้นถึงบ่า	กระหม่อมตาทิ้งสองข้าง
เมื่อมาก็เป็นลาง	เจ้าเอวบางอยู่ภายหลัง
ยายเพ่ว่าแก่ตา	ใจของข้าคิดหวังหวัง
ถึงแก้วผู้ร้อยซึ้ง	อยู่ภายหลังเป็นฉันใด

(จำปาลีหั้น : 20)

กวีนำเรื่องลางมากำหนดพฤติกรรมของยาย เมื่อยายกระหม่อมตา ยายจึงปรารภกับตาด้วยความเป็นห่วงหลานไม่อย่าออกไปไร กวีนำความเชื่อมาดำเนินเรื่องจากลางตั้งกล่าว เหตุการณ์ต่อมา นางจันอัคคีให้สมมนำขมิโล่ยาพิษมาให้กุมารหึ่งสี่กิน และมีผลให้กุมารหึ่งสี่ถึงแก่ความตาย

เรื่องโคบุตร ตอนนางอำพันมาลาสั่งสมไปพบเถนชะอาม เพื่อปรึกษาเรื่องการทำเสน่ห์ให้โคบุตรหลงใหล ก่อนนางไปถึงปรากฏลางแก่เถนชะอาม ความว่า

ถามว่าสีกาห่าน	นานเป็นเฒ่ามิเห็นมา
วันนั้นกบินทลา ⁹	จับหลังคาการ้องบอก
ทุกครั้งข้าหมายไว้	มิข้างเย็นก็ข้างเช้า
วันนี้สีกาเจ้า	มาทำงานสิ่งอันใด

(โคบุตร, 2 : 36)

ความเชื่อเรื่องลางเกิดจากสัตว์ เช่น นกจับหลังคาการ้อง แสดงว่าจะมีผู้มาเยือน เป็นพฤติกรรมที่กวีกำหนดให้เถนชะอามแสดงออก เมื่อเรื่องดำเนินต่อไปปรากฏว่ามีคนมาหาจริง ๆ ลางลักษณะนี้เป็นความเชื่อเรื่องลางที่ตรงกับความเชื่อในสังคม

เรื่องสุวรรณหงส์ ตอนก่อนที่สุวรรณหงส์จะเดินทางไปเมืองหริตัน มารดาฝันเป็นลางร้าย ขอให้สุวรรณหงส์งดเดินทาง 7 วัน แต่สุวรรณหงส์ไม่เชื่อ ครั้นเมื่อออกเดินทาง พระเส้อเมืองแสดคงอิทธิฤทธิ์ปรากฏเป็นลาง ความว่า

ปางนั้นพระเสื่อเมือง	เห็นสีบุญเรืองชักทงสับิน
ออกขวางทางภูมินทร์	คูชะง่าคำใหญ่สูง
บอกไปให้เป็นกล	เอาทอกยนต์แทงนกลง
แทงถูกต้องกลางฝูง	ปล้ำคั้นรบบนอากาศ
เจ้าเห็นกลางขวางหน้า	ทวยเวรามาตามชาติ
คลใจให้ประมาท	ศรีสประภาษสาห์ไป
เสื่อเมืองกินสถาน	ทรงเมืองผ่านมาคลใจ
เอาทอกแทงซึ่งไก่อ	ติดทอกคั่นสิ้นชีวัง
เจ้าเห็นกลางทั้งสองสิ่ง	พระทัยกริ่งไคร่กลับหลัง
ผลกรรมเข้าปีคบัง	พระทัยไว้ให้ลืมหอง

(สุวรรณหงส์ : 50)

ถวีนำความเชื่อเรื่องกลางซึ่งปรากฏในลักษณะต่าง ๆ กัน เพื่อบอกให้ทราบว่าต่อไปจะเกิดเหตุการณ์ร้าย โดยกำหนดพฤติกรรมของสุวรรณหงส์ เมื่อเห็นกลางเหล่านั้นแล้วนึกกลัว แต่เนื่องจากอ่านอาจลืกลบอีกสิ่งหนึ่งคือเรื่องกรรมที่กระทำมาแต่ปางก่อน ทำให้ลืกลางทั้งสองอย่างเสียสนิท ครั้นเมื่อต้องทอกจึงนึกถึงกลางที่เหวดสาส์นแดง

ถวีนำความเชื่อเรื่องกลางและกรรมในอดีตชาติมาช่วยให้การดำเนินเรื่องคู่สมเหตุสมผล ความเชื่อเรื่องกลางซึ่งเกิดจากสัตว์ คน และปรากฏการณ์อื่น ๆ ซึ่งเกิดจากการกระทำของอำนาจลึกลับ ที่ถวีนำมาใช้ดำเนินเรื่องช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์หนึ่งไปยังอีกเหตุการณ์หนึ่งได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืนกับโครงเรื่องและพฤติกรรมของตัวละคร การศึกษาเรื่องนี้พบว่าวิถีความเชื่อเรื่องกลางช่วยในการดำเนินเรื่องทุกเรื่อง

1.2.3 พลังสมาธิ

พลังสมาธิ เป็นलगชนิดหนึ่งซึ่งเกิดจากการกำหนดจิตให้มีสมาธิแล้วสามารถเล็งญาณหรือบังคับจิตให้เห็นภาพต่าง ๆ อันเป็นलगที่เกิขึ้นภายในได้พบในวรรณกรรมต่อไปนี้

เรื่องสุวรรณหงส์ ตอนฤๅษีประสาทวิทยาแก่ศิลาปฐุมและวิสุทธิวงศ์ ขณะฤๅษี
นั่งสมาธิปรากฏวาง ความว่า

ปางนั้นนาคา¹⁰   นั่งพิจารณา   เข้าฌานกำหนด
 ดูทุกแดนไตร   เห็นไททรงยศ   คติการขบฏ   ทั้งร้อยเอ็ดกษัตริย์
 จัณฑลโยธา   จัศยกรับมา   ตีกรุงไอยรัตน์
 ควรรหัสองไท   ไปจับกษัตริย์   ร้อยเอ็ดองค์มัด   มาถวายบิดา
 (สุวรรณหงส์ : 309)

กวีกำหนดเหตุการณ์ฤๅษีให้เชื่อเรื่องพลังสมาธิที่ตนได้ฝึกฝนมา และเชื่อว่า
ภาพต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นเครื่องบอกเหตุการณ์ซึ่งจะเกิดขึ้นในภายหน้า และเตือนให้โอรส
ทั้งสองเดินทางกลับเมืองเพื่อช่วยเหลือบิดา เมื่อโอรสทั้งสององค์กลับถึงเมือง ปรากฏ
เหตุการณ์นั้นจริงตามที่ฤๅษีบอกไว้

กวีต้องการดำเนินเรื่องต่อไปให้สัมพันธ์กับโครงเรื่อง จึงนำความเชื่อเรื่อง
พลังสมาธิเข้ามาเพื่อเรื่องดำเนินไปอย่างมีเหตุมีผล และการที่ตัวละครได้ศึกษาเล่าเรียน
สำเร็จแล้วต้องหาประสบการณ์ อาจเป็นการผจญภัยขณะเดินทางกลับ หรือแสวงหากุศโลง
จนประสบความสำเร็จ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเอง และเป็นที่ยอมรับของบรรดา
ข้าราชการบริหารทั้งหลายจึงขึ้นครองราชย์สมบัติสืบต่อไป การนำกลวิธีนี้มาใช้ดูเหมาะสม

लगจากพลังสมาธิเพื่อบอกเหตุการณ์ล่วงหน้าเช่นนี้ พบในวรรณกรรม
2 เรื่อง คือ สุวรรณหงส์และโคสัฎุมาร ในโคสัฎุมารอาศัยการดูดาวประจำเมืองก่อน
เมื่อเห็นดาวไมสคิไสจึงกำหนดพลังสมาธิ

1.2.4 แรงอธิษฐาน

แรงอธิษฐาน หมายถึง การตั้งใจมุ่งผลอย่างใดอย่างหนึ่ง
หรือตั้งใจขอร้องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อผลอย่างใดอย่างหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530 : 890)
แรงอธิษฐานเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์อีกลักษณะหนึ่งที่อาศัยอำนาจลึกลับ กวีนำความเชื่อ

ลักษณะนำมาใช้ในการดำเนินเรื่อง เช่น

เรื่องสุวรรณหงส์ ตอนนางสุพันธุลีกาเสี่ยงทายเรือกำปั่นเพื่อหาคุ้มครองโดย
นางตั้งจิตอธิษฐาน ความว่า

ถ้าว่าตัวกู เคยเรียงเคียงคู่ ให้สร้างสมภาร
 คุ้มชายผู้ใด แต่ในก่อนกาล เทพ้าวทุกสถาน วานช่วยส่งพลัน
 ขอจงพระพาย พาเรือเสี่ยงทาย บากบ้ายผายผัน¹¹
 ไปถึงธานี บุรีทรงธรรม ผู้คู่คิดกัน ให้ริ้วจวนหา
 เสรีคำอธิษฐาน แล้วจึงนงคราญ เอาหีบสุวรรณ
 ส่งให้พี่เลี้ยง แต่งเสบียงเกตรา จัดพวกอสุรา คนใช้ไวใจ
 กำชับไพร่นาย พี่เลี้ยงส่นาย ลงท้ายเรือใหญ่
 ครั้นได้ฤกษ์คล่อง ให้ล่องเรือชัย ลมคล่องต้องใบ หรือไปตามลม
 เทวาททั้งหลาย เป็นคันพระพาย บากบ้ายให้สม
 ปรารถนานารินทร์ ใบกินเต็มลม ไปเมืองบรม สุวรรณหงส์พลัน
 (สุวรรณหงส์ : 171)

แรงอธิษฐานเป็นอำนาจเหนือธรรมชาติที่สามารถพาเรือไปยังทิศทางที่เนื้อคู่อยู่ โดยกวีกำหนดพฤติกรรมของนางสุพันธุลีกาให้เสี่ยงทายเรือกำปั่น ในเรือมีพี่เลี้ยงที่ซบถ่อมเพื่อบอกเรื่องราวเกี่ยวกับตัวนาง จนเรือล่องไปถึงเมืองไอยร์ตัน สุวรรณหงส์ทราบเรื่องออกหานางไปถึงเมืองจักรวาลได้อยู่กับนาง และช่วงชิงนางจากรามสูร

การนำความเชื่อเรื่องแรงอธิษฐานมาใช้ดำเนินเรื่องเพื่อเหตุการณ์ต่าง ๆ คำเนิ่นไปอย่างมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องและสมเหตุสมผล การใช้ไสยศาสตร์ลักษณะนี้พบมากในวรรณกรรมเรื่องสุวรรณหงส์ และส่วนใหญ่เป็นการเสี่ยงทายเพื่อหาคุ้มครองมักพบในตัวละครสตรี

ความเชื่อเรื่องโชคลางที่กวีนำมาใช้ในวรรณกรรม สรุปวิธีการนำมาใช้ได้ดังนี้

1. เพื่อบอกเหตุการณ์ภายหน้าว่าจะประสบโชคหรือร้าย

2. โชคลางลักษณะต่าง ๆ ที่กวีนำมาใช้เป็นความเชื่อซึ่งพบได้ในสังคมนั้น และความเชื่อนี้ยังมีลักษณะเหมือนกับที่พบในวรรณคดีไทย

3. สัญลักษณ์ที่กวีนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์แบบธรรมเนียมนิยม ซึ่งจะมีส่วนสัมพันธ์กับความหมายของสัญลักษณ์อย่างใกล้ชิด ใช้รูปธรรมแทนนามธรรม และสัญลักษณ์ที่นำมาใช้เป็นความเชื่อที่บรรพบุรุษจดจำกันมานาน

1.3 เวทมนตร์คาถา เป็นไสยศาสตร์ที่กวีนำมาใช้ในวรรณกรรมท้องถิ่น ภาคใต้ เพื่อช่วยให้วรรณกรรมมีความเข้มข้นยิ่งขึ้น ควรค่าแก่การติดตาม ช่วยให้เรื่องดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว กระชับและสมจริง และการนำเวทมนตร์คาถามาใช้ในการดำเนินเรื่องซึ่งมีจุดประสงค์ในการนำมาใช้ต่างกันดังนี้

1.3.1 เพื่อสะกด

การใช้เวทมนตร์เพื่อสะกดสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ทำตามความต้องการของตน หรืออาจเพื่อกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น

เรื่องพระรถเมรี ตอนฤๅษีใช้มนตร์สะกดหัวสวัสติราช เพื่อให้คลายโกรธพระรถเสน ความว่า

ฤๅษีอ่านเวท เป่าไปดั่งหวีด ถูกกรุมมารา
 เป่าไปสามกลืน ยักษ์ผันพัศตร์มา ยอกรวันทา ไหว้พระฤๅษี
 ไม่ขึ้นได้เท่า ถึงว่าแก่เฒ่า จะลองสักที
 อุกขนบนปรา ¹² พาลูกสาวหนึ ¹³ ซ้ำฆ่าโยธี เสียสี่ห้าพัน
 ลูกคิดเสียตาย ถึงไพร่ที่ตาย มากมายอนันต์
 เมียนายเมียไพร่ เป็นหม้ายนับพัน พวกยักษ์ทั้งนั้น ชวนกันคือใจ
 พระชัฎไพราย พลมารที่ตาย รั้วว่ามาโย
 ลูกอย่าปรารถน พ่อจะชุบให้ใหม่ จะทุกซักร้อนไย สุดใจพ้ออา
 หัวกรงยักษ์ ได้ฟังพระชัฎ ยินดีปรีดา
 ทุกซั๊กกลับกลายเป็น ภิปรายออกมา โทษนี้ตัวข้า ขอดวายบิดุรงค์

(พระรถเมรี : 255-256)

กวีนำความเชื่อ เรื่องการใช้เวทมนตร์คาถาเพื่อสะกดมาใช้กับตัวละคร ทำให้ตัวละครเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การดำเนินเรื่องไม่เย็นเยื่อ เพราะไม่เช่นนั้นกวีต้องบรรยายการสู้รบมาก เมื่อใช้เวทมนตร์ช่วยเปลี่ยนทิศทางการดำเนินเรื่องรวดเร็ว รัตกุม

เรื่องมโนห์รา nibat ตอนพระสุชนตามหานางมโนห์ราไปถึงกรุงไทรลาส และพบนางกนิษฐีกาน้ำ พระองค์จึงร้ายเวทมนตร์สะกดกระอมน้ำนางกนิษฐีกินสุกหาย เพื่อสืบถามเรื่องราวของนางมโนห์รา ความว่า

จึงอ่านพระเวทยามนตร์	14	สัตะคาบก็คน
15		
ในกัลดอมนางสุดหลัง		
16	17	
โดยพระสัตะยาอุคมัง	พระเวทปังกะหรั่ง	
ด้วยคุณพระรัตนไตร		

(มโนห์รา nibat : 229)

กวีนำเวทมนตร์คาถาช่วยดำเนินเรื่องโดยกำหนดพฤติกรรมของพระสุชนเชื่อว่าหากพระองค์ใช้คาถา นางกนิษฐีกินน้ำไม่สามารยยกกระอมน้ำได้ และทรงสอบถามเรื่องราวต่าง ๆ แล้วจึงคลายมนตร์ และออกติดตามหานางมโนห์ราจนพบ

เรื่องสุวรรณหงส์ ตอนสุวรรณหงส์ออกติดตามนางเกษสุริยงไปถึงปราสาท แล้วร้ายเวทมนตร์สะกดเหล่านางกำนัล ความว่า

ร้ายพระเวทอาคม	สะกดพระสนม	กรมนางข้างที่
เห็นนางหลับไหล	อยู่ในปราสาทศรี	พระเสด็จถึงที่
เห็นรูปแทนองค์	นึกว่าสุริยง	ทรงจิตจิตกรม
ลืมนำบิดมา	คิดฆ่าทราชม	ด้วยจิตนิยม
		อารมณ์วงเวียน

(สุวรรณหงส์ : 103)

กวีใช้เวทมนตร์คาถาเพื่อช่วยในการดำเนินเรื่องโดยกำหนดให้สุวรรณหงส์แสดงพฤติกรรม คือร้ายเวทมนตร์สะกดให้เหล่านางสนมหลับ เพื่อเข้าถึงตัวนางได้สะดวก

1.3.2 เพื่อแปลงกาย

การแปลงกาย เป็นการแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เพื่อสร้างความตื่นเต้น โลดโผน พิศดาร ก่อให้เกิดความระทึกใจ เป็นวิธีการอีกอย่างหนึ่งที่กวีนำมาใช้ในการศึกษาพบว่ากวีใช้เวทมนตร์คาถาในการแปลงกายโดยมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน เช่น แสดงอิทธิฤทธิ์ กำบัง การต่อสู้ และอื่น ๆ ปรากฏในวรรณกรรมหลายเรื่อง เช่น

เรื่องพระรถเมรี ตอนนางเมรีแปลงกายเป็นสาวรุ่นราวคราวเดียวกับพระรถเสน
ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมในการครองรักครองเรือน ความว่า

ตัวน้องนี้แก่	เขาบ่าวพ้อแท้	ชาติพรหมจารี
วันพี่จำ	พิจารณาให้ดี	จะแปลงกายให้พ้อได้กัน
แล้วอัคฌุภกระดาน	เข้าไปในมาร	ลงเลขเสกยันต์
เคชะคาถา	มารคาให้พลัน	ทำสิ่งใดอัน
ซักผ้าคลุมเกศ	โอมอ่านพระเวท	มนตร์นางยักษ์
เยาวิมารอ่านจบ	เคารพสามที่	กลับกลายเป็น
เอวกลมสมพักตร์	พักตร์น่ารัก	กลืนกล่อมหอมทวน
ถามว่าพระพี่	18 ปนนี่ยังจะควร	นางจำว่านวล
		กลับคล้ายได้กัน

(พระรถเมรี : 119-120)

การกำหนดพฤติกรรมนางเมรีเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการแปลงกายให้มีวัยใกล้เคียงพระรถเสน ทั้งนี้เป็นเพราะค่านิยมของสังคมไทยแต่เดิมว่า สตรีควรอ่อนกว่าคู่ครองของตนหรือมีวัยไล่เลี่ยกัน ดังนั้นกวีจึงนำกลวิธีทางไสยศาสตร์มาใช้เพื่อความเหมาะสม และดูทำให้เรื่องสมจริง หรือตอนหัวสวัสติราชแปลงกายใหญ่โตเพื่อออกติดตามพระรถเสนและนางทศนารี ความว่า

พญามารโอมอ่านเวท
ใหญ่ขึ้นหมึมา

กลับกลายเป็นเพศทำฤทธา
จะพรรณนาชานิทาน

(พระรถเมรี : 248)

กวีต้องการเรื่องดำเนินไปด้วยความรวดเร็วจึงใช้การแปลงกาย ซึ่งช่วยการ
ดำเนินเรื่องไม่เยิ่นเย้อ จึงกำหนดพฤติกรรมเช่นให้ตัวละครเพื่อความสมจริง เพราะถ้า
ร่างกายใหญ่โตสามารถติดตามได้รวดเร็ว

โคบุตร ตอนยักษ์ออกจับตัวเถนชะอำ ทั้งสองแปลงกายเป็นสิ่งต่าง ๆ เพื่อ
แสดงฤทธิ์ การแปลงกายมีเพื่อสู้รบกัน ความว่า

จึงอ่านพระเวทมนตร์	กลับกลายเป็นตัวเร็วไว
เป็นหนูวิ่งออกไป	เข้าโพรงไทรด้วยไวพลัน
วิรุพขุนยักษา	เป็นวิฬากล้าปากฟัน
ไล่หนูกูยู่พันละวัน	ไล่ยิกทันทีโพรงไทร
ครานั้นหนูใจแกล้ว	แลเห็นแมวเร่งตกใจ
กลับกลายเป็นตัวไป	เป็นงูใหญ่เล็กพันพัน
ยาวได้สักเจ็ดวา	สองนัยน์ตาเท่าไข่น้ำ
พันพิษเป็นไฟกาฬ	เผาแมวมารม้วยอาลัย
ขุนมารอ่านพระเวท	กลับกลายเป็นสุบรรณ
เฉี่ยวฉาบคามนาคัน	พาเหาะขึ้นขึ้นเวหา
งูมีครีตสุบรรณ	ครุทวางพลันตกลงมา
ครั้นถึงพสุธา	กลายเป็นรูปาด้วยเร็วไว
เป็นเถนตาเป็นแก่	วิ่งฮ่อแฮ่เข้าพงไพร
ครุทธิราชผาดหายไป	ไวแปลงกายมิได้นาน

(โคบุตร, 2 : 61)

กวีนำเวทมนตร์คาถาเกี่ยวกับการแปลงกายมาช่วยการดำเนินเรื่องในหลายลักษณะ ทั้งนี้เพื่อเรื่องมีความตื่นเต้น โลดโผน ควรค่าแก่การติดตาม จึงนำความเชื่อทางไสยศาสตร์เข้าช่วยเพื่อความเหมาะสม กระชับ รัดกุม

1.3.3 เพื่อกำบังกาย

การกำบังกาย เป็นการใช้เวทมนตร์คาถาเพื่อเรื่องดำเนินไปอย่างเหมาะสม กวีจึงนำพฤติกรรมเหล่านี้มาใส่ให้ตัวละคร เป็นวิธีการหาทางออกที่ช่วยการดำเนินเรื่องกุสมจริง ปรากฏในวรรณกรรมดังต่อไปนี้

เรื่องมโนห์ราภิชาติ ตอนพระสุชนติดตามนางมโนห์ราถึงป่า ขณะอยู่บนต้นไม้เกรงว่านกอินทรีจะเห็น พระองค์จึงอ่านคาถาเพื่อกำบังกายและแปลงกายเล็กลง แล้วซ่อนตัวอยู่ในปีกนกอินทรี ความว่า

อ่านพระเวทวิเศษสุด	พระเจ้ายุค ¹⁹ เอากิ่งลง
ปักขีมิเห็นองค์	คือพระเจ้าเท่าหนึ่งไร
.....	.....
ท้าวจึงร้ายพระเวท	วิเศษสุดเสมอมา
เข้าซ่อนซ่อนกายา	ในชนเกล้าราชปักขี

(มโนห์ราภิชาติ : 224-226)

เรื่องพระรถเมรี ตอนท้าวคนธรรพ์ลอบไปขโมยนางเมรี ครั้นออกมาพบเหล่านางสนมกำนัลมากมายเกรงจะถูกจับจึงโรยยาผง เกิดมีคมิคหวับริเวณนั้น ช่วยให้ตนหนีได้สะดวก ความว่า

คนธรรพ์ครั้นเห็นคน	วิ่งวุ่นหวงทั้งป่าวนาย
เห็นประตุไม้เผยผาย	ขุนยักษ์ร้ายแก้ห้อยยา
ผงโรยโปรยปรายลง	ฤทธิ์ยาผงกล้านักหนา
มีคมิคหุททิตา	ดินแลฟ้าเป็นหมอกมัว

พรา้พราวกลางทวทน	ซ้างม้าคนคกใจกล้ว
อนธการคาลแดนท้าว	ไม่รู้ว่าเป็นอย่างใด
.....	.....
อสุรงค์ทรวงรูปมิต	จำแลงฤทธิ์เติบโตใหญ่
อุ้มนางวิ้งวางไป	จากเวียงชัยขึ้นนภา

(พระรถเมรี : 26)

เรื่องสุวรรณหงส์ ตอนสุวรรณหงส์และนางเกษสุริยงอาศัยเรือนางยักษ์สุนทร
ซึ่งแปลงกายเป็นหญิงชรา เมื่อเรือแล่นอยู่กลางแม่น้ำ นางยักษ์ร้ายมนตรี ท้องฟ้าปั่นป่วนและ
มืดมิด นางยักษ์ผลักนางเกษสุริยงตกน้ำ แล้วนางแปลงกายเป็นนางเกษสุริยงเพื่อเดินทางไป
กับสุวรรณหงส์ ความว่า

ครันถึงซึ่งน้ำลึก	นางมารนีกอ่านมนต์หลัน
มืดมิดปิดแสงตะวัน	เป็นหมอกควันไม่เห็นหน
นางมารบันคาลฤทธิ์	นิรมิตซึ่งกายตน
ให้เหมือนนาฏนิรมล	จับสุริยงทิ้งขว้างไป

(สุวรรณหงส์ : 116)

ภวันำความเชื่อเรื่องเวทมนตร์มาช่วยเรื่องขมวดขมปัดปัญหา เพื่อให้เรื่องดำเนิน
ไปด้วยความตื่นเต้น ตัวละครแสดงพฤติกรรมทางไสยศาสตร์ด้วยการแปลงกายและสร้างฉาก
เพื่ออำนวยความสะดวกในการแปลงกาย โดยการบังคับธรรมชาติ

การกำบังกายพบในวรรณกรรมมีลักษณะแตกต่างกัน แต่วิธีการกระทำเพื่อไม่ให้
คนอื่นเห็นต้องใช้อำนาจลึกลับจากเวทมนตร์ทุกครั้ง การกำบังกายพบในวรรณกรรม 6 เรื่องคือ
พระรถเมรี สุวรรณหงส์ สุวรรณหงส์ยนต์ มโนห์ราภิชาติ โคนุตร และวรวงศ์

1.3.4 เพื่อสะเคาะ

กวีนำเวทมนตร์คาถามาใช้เพื่อแก้ปัญหาเมื่อตัวละครถูกพันธนาการ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่คิดค้นให้หลุดพ้น และเพื่อแก้ไขสถานการณ์คับขันโดยใช้ไสยศาสตร์เพื่อช่วย เรื่องดำเนินไปอย่างเหมาะสม เช่น

เรื่องสุวรรณหงส์ ตอนสุวรรณหงส์เข้าห้องนางเกษสุริยง พระองค์ร้ายคาถา สะเคาะกลอน ความว่า

เจ้าอ่านอาคมสะเคาะ ²⁰	ตามจำเพาะพระคาถา
สลักกลอนหลุดออกมา	เจ้าผลึกผาพระแสงปรางค์

(สุวรรณหงส์ : 35)

หรือตอนกุมกัณฑ์เดินทางไปถึงสวนของท้าวหริศัน พบต้นกล้วยพฤษจะดอนไปฝากพระศิลาบุญ ก็ใช้ เวทมนตร์คาถาในการดอน ความว่า

อย่าให้ไม้นี้ถึงตาย	แล้วกุมกัณฑ์ร้าย
คาถาสะเคาะธรณี	
คำรบจบร้อยแปดที	มารดอนพฤษี
ขึ้นมามารพาเหาะจร	
วิหยาพาเครื่องอาภรณ์	กับแก้วมโนทร
เหาะถึงกรุงไกรโอัยรัตน์	

(สุวรรณหงส์ : 361)

กวีนำการสะเคาะมาใช้เพื่อเรื่องดำเนินไปด้วยความรวดเร็วและเหมาะสมกับ พฤติกรรมของตัวละครที่มีความสามารถทางไสยศาสตร์ เพื่อสร้างความสมจริงและเหมาะกับ โครงเรื่อง

การสะเคาะมีวิธีการที่แตกต่างกันไปตามเนื้อเรื่องและความเหมาะสมในการ
ผูกเรื่อง แต่สิ่งที่ต้องใช้ประกอบการสะเคาะคือเวทมนตร์คาถา การศึกษาพบในวรรณกรรม
2 เรื่อง คือ พระรถเมรี และสุวรรณหงส์

1.3.5 กงกระพันชาตรี

กงกระพันชาตรี เป็นการใช้อำนาจลึกลับซึ่งเกิดจากเวทมนตร์
เมื่อกระทำแล้วอาวุธไม่สามารถทำอันตรายได้ หรือไม่มีอาการเจ็บปวดใด กวีนำความเชื่อ
เรื่องกงกระพันชาตรีและแคล้วคลาดจากอันตรายมาใช้เมื่อมีการต่อสู้ระหว่างตัวละครที่เป็นทหาร
เช่น

เรื่องวรรณคดี ตอนพระวรวงศ์จัดทัพเพื่อเดินทางไปหามารดาที่เมืองกุสุมา
ทหารทุกคนายล้านแล้วแต่มีความรู้ทางศาสตราคม ความว่า

ใครกล้าที่พันแทง	ใครตัวแข็งแก่อู่ ²¹ คง
ใครรู้ซึ่งศาสตรา	มนตรีคาถากลับแรงค์
คนใดใครอยู่คง	กงกระพัน ²² แก่ชาตรี
ตรวจตราไกลาหล	ขจรคนทั้งบุรี
จัดได้คนคี่	มีบุญซึ่งถึงสามแสน
ขุนณรงค์และหมื่นรักษ	เพื่อนกล้านักแก่พันแทง
หมื่นสีน่องหมื่นแสง	แทงหอกคู่ตลาป็น
หมื่นสอนกับหมื่นสร	ผันให้พันมีมิทิน
หมื่นอาจกับหมื่นอินทร์	กนิยาคงแก่ศาสตรา
จ่ายนายจ่ายวค	สี่กแต่บวชรู้คาถา
.....	.....

(วรรณคดี : 118)

เรื่องโคบุตร ตอนทหารยักษ์ของจักรนารายณ์กับทหารของจักรนารายณ์
ทหารยักษ์ทุกคนกินยาอยู่ยงคงกระพันจึงมีความกล้าหาญเข้มแข็งไม่เกรงกลัวอันตรายใด ๆ
ความว่า

จักรนารายณ์พิศค้น   หม่อสุรินเป็นผุยผง
ที่กล้ากินยากง   วังถึงองค์พระภูธร

(โคบุตร, 4 : 61)

ไสยศาสตร์เกี่ยวกับคงกระพันชาตรี กวีมักนำมาใช้ในการสู้รบเพื่อให้เรื่อง
ดำเนินไปด้วยความตื่นเต้น พฤติกรรมของตัวละครเหล่านี้มีความกล้าหาญมาก เพราะรู้ว่า
ตนเองไม่มีวันตาย พบในวรรณกรรม 2 เรื่องคือ โคบุตรและวรวงศ์

1.3.6 เมตตามหานิยม

เมตตามหานิยม คือการนำคาถามาใช้ในการบริกรรมเพื่อให้
ผู้พบเห็นรักใคร่ชอบพอ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับตัวละคร กวีนำเวทมนตร์คาถามาใช้
เพื่อเรื่องดำเนินไปด้วยความสนุกสนานและเหมาะสม เช่น

เรื่องนายคั่น ตอนนายคั่นแต่งงานใช้ขี้ผึ้งทาปากและสิ่งของ เพื่อให้บิดามารดา
ของนางจริงโรนียมชมชอบ ความว่า

23	
ไม่หย่าเหมือนคำว่า	แม่กลับมาตีให้ตาย
ขี้ผึ้งของแม่ห่ม้าย	หามาไว้จะทาลอง
ท้ำแล้วเสกสีปาก	หาขึ้นหมากทั้งข้าวของ
พอเห็นเจรจาพร้อม	ร้องทักถามมาแต่ไกล
เคยเข้ามาช้านาน	ของสมภารท่านชรัวไตร
จะนึกเอาสิ่งใด	ได้คังใจปรารถนา

(นายคั่น : 22)

หรือ ตอนนายคันแต่งตัวไปแต่งงานกับนางจริงไร ความว่า

ข้างซ้ายชายนายคาบอค	ครั้นแล้วรอดเดินกลาไกล
ไปวัดคัคคหมี่ใหม่	น้ำมันใส่เอาเทียนรม
ชนแม่่นสองสามอัน	หยิบมีคพลันกันหน้าผม
เอายันต์ลงคารม	อมเอาไว้ร้ายคาตา
ซึ้งเสกสีปาก	แล้วเสกหมากห่อชายผ้า
อ่านเวทพระคาถา	กันตัวไว้ให้เจ็ดที

(นายคัน : 29)

ถวีนำความเชื่อ เรื่องเมตตามหานิยมมากกว่าทศพุทธิกรรมของนายคัน เช่น ก่อนนำสิ่งของต่าง ๆ ไปสู่ขอ นายคันใช้น้ำมันทาสิ่งของนั้นเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ผู้พบเห็น หรือการแต่งกายของนายคัน ก่อนออกเดินทางได้ร้ายเวทมนตร์แล้วนำซึ้งสีปากเมื่อเจรจากับผู้ใดก็ได้รับความนิยมชมชอบ และนายคันเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้กระทำไปแล้วจะบรรลุตามจุดประสงค์ที่ต้องการ เพราะถ้าพิจารณารูปร่างหน้าตาและคุณสมบัติอื่นแล้ว นายคันไม่มีคุณสมบัติใดเลยที่เป็นที่พึงใจ โดยเฉพาะดวงคาบอคไม่สามารถประกอบกิจการงานได้เหมือนคนปกติ

เรื่องโคบุตร ตอนเถนชะอำมเสกคอกจำปีให้กลายเป็นแมลงภู่มั่วแล้วกลายเป็นคอกจำปา เพื่อให้โคบุตรนิยมชมชอบ ความว่า

แล้วกลับภูฎี	เอาคอกจำปี	มาลงเลขยันต์	
เสกเป็นแมลงภู่มั่ว	บินวู้อายฝัน	ถึงองค์ทรงธรรม	บินหันตกลง
เป็นคอกจำปา	หอมจับนาสา	ราชาประสงค์	
ส่งสารผ่านฟ้า	ผวาหันตื่นองค์	ผลึกนางโฉมยง	มณีฉายา
ตกจากเตียงทอง	ปากร้องเรียกนาง	อำพันขวัญตา	
แคว้งแคว้งกว้างกว้าง	เสมือนนางฉายา	ไข้แก้วแววตา	คามาหาเรียมโย

แม้เจ้ามิมา   คินพียา   นิกหาจะไป
เจ้ามารับที่   เล่นหนีที่ไย   ว่าพลางย่างไป   ตามแสงชวาลา

(โคบุตร, 2 : 41)

กวีนำอ่านอาจลึกลับซึ่งเกิดจาก เวทมนตร์คาถามากำหนดพฤติกรรมตัวละคร เมื่อถูกคาถาเมตตามหานิยมจึงเปลี่ยนพฤติกรรมทันที การดำเนิน เรื่องด้วยวิธีนี้ช่วยเรื่องกุสมจริง พร้อมทั้งผูกปมเรื่องให้น่าติดตาม กล่าวคือเหตุการณ์ขณะนี้ดูราวเรียบเมื่อนำคาถาดังกล่าวมาใช้เกิดความเข้มข้น กวีสร้างเรื่องให้ดำเนินไปอย่างน่าติดตาม

การใช้เมตตามหานิยมเพื่อให้ผู้ถูก เวทมนตร์คาถาแล้วเกิดความนิยมชมชอบคือพฤติกรรมเปลี่ยนไป กวีมักใช้วิธีการนี้มาผูกปมเรื่องและคลายปมของเรื่องให้แก่ละเรื่องกุสมจริง ผู้ศึกษาพบในวรรณกรรม 3 เรื่อง คือ โกบุตร นายตัน พระรถเมรี

1.3.7 เพื่อป้องกัน

เวทมนตร์เพื่อป้องกันส่วนมากนิยมใช้วิธีการลง เลขยันต์เพื่อป้องกันอันตรายต่าง ๆ ที่ทำร้าย กวีนำวิธีการลง เลขยันต์มาช่วยดำเนิน เรื่องโดยสอดแทรกในพฤติกรรมของตัวละคร เช่น

เรื่องสุวรรณหงส์ ตอนท้าวสุธรรม์ลง เลขยันต์เพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่ทารก ความว่า

        ท้าวผู้บิดา   เห็นโอรสา   ราชาเกษมสันต์
สั่งให้หมอเอก   มาลงเลขยันต์   สำหรับป้องกัน   อันตรายโหยภัย

(สุวรรณหงส์ : 9)

จากเรื่องกวีแสดงให้เห็นอ่านอาจลึกลับที่เกิดจาก เวทมนตร์คาถาอาจทำอันตรายเด็กได้ จึงใช้วิธีการดังกล่าวเพื่อป้องกัน ทั้งนี้เพราะความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ที่มีอ่านอาจลึกลับ ความเชื่อเหล่านี้ช่วยการดำเนิน เรื่องน่าตื่นเต้นมากขึ้น

นอกจากการลงเลขยันต์เพื่อป้องกันทารกแล้ว ยังใช้เพื่อป้องกันตนเองในการ
สู้รบ เช่น

เรื่องพระรณเมรี ตอนนางยักษ์สนทราสู้รบกับพระรณเสน นางบากเจ็บสาหัส
นางจึงอ่านเวทมนตร์เพื่อรักษาบาดแผล ความว่า

หาคด้วยพระขรรค์ชัย	โลหิตไหลคือท่อธาร
สนทราที่โถมอ่าน	พระเวทเป่าทุเลาไป
เลือกแผลก็สูญหาย	กำชั๊บกายเข้าชิงชัย
ถอนได้คืนไม้ใหญ่	หึ่งกึ่งใบก็รันลง

(พระรณเมรี : 179)

การใช้เวทมนตร์คาถาป้องกันมีลักษณะการใช้ต่างกัน เช่น ป้องกันผู้อื่นและ
ป้องกันตนเอง ด้วยการใช้เวทมนตร์คาถาแสดงให้เห็นว่าอำนาจลึกลับสามารถช่วยในการ
ดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างเหมาะสม ปรากฏในวรรณกรรม 3 เรื่องคือ นายตัน พระรณเมรี
สุวรรณหงส์

1.3.8 เพื่อทำร้ายผู้อื่น

กวีนำเวทมนตร์คาถามาสร้างปมเรื่อง เพื่อให้เรื่องทวีความ
เข้มข้นในการทำร้ายอาจป่วยหรือถึงตายได้ เช่น

เรื่องมโนห์ราภิชาติ ตอนพราหมณ์เมืองปัญจาทำพิธีอ่านเวทมนตร์คาถา เพื่อ
ฆ่าท้าวชมพูจิต (พญานาค) ผู้นำความอุดมสมบูรณ์มาสู่เมืองอุครปัจจา ความว่า

จุดเทียนประทีปบุปผิง ²⁴	ข้าวตอกกฤษี ²⁵
บายทียายฝ้ายไสยพราหมณ์ ²⁶	
เจ็ดคนนั่งสมาธิบิฆาม	อ่านเวทยาตาม
บังคัมระงับภูษงค์	

ให้พราหมณ์ผู้หนึ่งอ้างองค์	อมยานแล้วลง
สู่ริมสระโบกขรณี	
อ่านโอมอาคมสามที	ก็สาควาริ
พ่นยามหาอัคคีกาล	
น้ำร้อนพลุ่งพล่านฉะฉาน	เป็นธุมาการ
ต้มด้วยอัคคีภูมัทธกอง	

(มโนห์ราภิชาติ : 28)

เรื่องสุวรรณหงส์ ตอนคาราวงศ์ลอบมาหานางอำพันแล้วถูกท้าวไกรสิทธิไช้คาถา
เสกเพียงกลจับคาราวงศ์ใส่กรงเหล็ก ความว่า

อสุรีที่ในเตียง	คิดว่าเจ้าอนนต์ลัทธิ
สะกกลิ่นยนต์บ้านพิบ	เตียงขยับเลื่อนลงไป
ถึงกรงเหล็กเพชรใส	ก็เข้าไปแน่นตรึงตรา
ตกลงถึงกรงขัง	อสุรีแปลงรูปร่าง
เป็นนาครัดกรงพา	เหาะไปเฝ้าท้าวไกรสิทธิ
พูดความตามคดี	ว่าบัดนี้ได้มนุษย์

(สุวรรณหงส์ : 434)

กวีนำอำนาจลึกลับของเวทมนตร์คาถามากำหนดพฤติกรรมตัวละคร เช่น การ
บริกรรมคาถา เสกเป่าเพื่อฆ่าพญานาค หรือการใช้อำนาจบังคับผีสาวให้กระทำตามความ
ปรารถนา อำนาจลึกลับเหล่านี้เป็นความเชื่อของสังคมในสมัยนั้น กวีแทรกไว้ในเรื่องเพื่อช่วย
เรื่องดำเนินไปได้อย่างสมเหตุสมผล ทворค่าแก่การติดตามอันก่อให้เกิดความระทึกใจ

1.3.9 เพื่อปิดเป่าหรือแก้การกระทำ

การปิดเป่าหรือแก้การกระทำ เป็นการใช้เวทมนตร์คาถาอีก
ลักษณะหนึ่งซึ่งกวีมักนำมาใช้ในการดำเนินเรื่องในวรรณกรรม เช่น

เรื่องมโนห์ราภิชาติ ตอนนายพรานเมืองปัญจาทำพิธีเพื่อฆ่าหัวขมพูจิตด้วยการ
 บริกรรมเวทมนตร์จนหัวขมพูจิตหนีไม่ไหวจึงแปลงกายเป็นมนุษย์เดินมาพบพรานบุญฤทธศึกษาและ
 ขอความช่วยเหลือ พรานบุญฤทธศึกษาสั่งพราหมณ์เหล่านั้นถอนมนตร์ ความว่า

เร่งดับคุณเวทโดยไว	กวาดยาอันใส่
ในน้ำนันเสียยาวนาน	
อัชฎะพราหมณ์อันนั่งโอมอ่าน	ไคยินเสียงพราน
ก็ตื่นตระหนกอกแตก	
ยกคอยมือป้องแล	แล้วร้องว่าแน่
เจ้าพรานอย่าได้โกรธา	
เราจะดับเวทคุณยา	ว่าพลางก็มา
กวาดกากโอสถในชล	
อ่านเวทถอดขามนตร์	ให้เสื่อมสูญคน
ความคิดวิชาอันขลัง	

(มโนห์ราภิชาติ : 39-40)

เรื่องสุวรรณทงส์ยนต์ ตอนสุวรรณกุมารพานางปทุมเกสรซึ่งหนีออกจากเมือง
 เบญจา นางเจ้าบรรรภ์ สุวรรณกุมารจึงอ่านเวทมนตร์เพื่อช่วยปิดเป้าอากาศเจ็บปวดเหล่านั้น
 ความว่า

คิดแล้วองค์พระราชา	จึงอ่านคาถา
อาคมสะเคาะคังใจ	
สามคาบเป้าลงทันใด	ประกององค์อรทัย
เป้าในหว่างเกศา	
เคชะคุณพระศาสนา	ประสิทธิ์มณฑรา
กัลยาไม่มีอันคราย	

(สุวรรณทงส์ยนต์ : 113-114)

1.3.10 การทำเสน่ห์

เป็นการใช้เวทมนตร์คาถาเสกเป่าหรือบริกรรมเพื่อเกิดผลตามความประสงค์ (การทำเสน่ห์กล่าวในบทที่ 4 หน้า 143)

กวีนำการทำเสน่ห์มาใช้ในการดำเนินเรื่องด้วยวิธีการสร้างปัญหา แล้วให้เรื่องคลี่คลายไปในที่สุด

เรื่องวรรณคดี ตอนนางกาไวยให้ยายเช่าสุเมณฑราช่วยทำเสน่ห์ให้พระวงศ์ราชหลงใหล ความว่า

ยายเช่าจึงว่า ให้เร่งจัดหา หกสิ่งจงได้
 บัชรแผ่นธรณี กงคามิโหล ยอดเขาไกรไทย อีกม่านนางวัง
 ผัวกล่อมเมียนอน คอกรักที่ซ้อน สามชั้นเจ็ดชั้น
 หาได้มาแล้ว ยายเช่าประสมพลัน ลงหินผ่นจันทร์ ให้แก่กาไว
 ครั้นแล้วยายว่า สามวันข้างหน้า เจ้าอย่าสงสัย
 แต่งตัวไว้ท่า เกิดเจ้ากาไวย พึงยายปราศัย ชุ่มชื่นหนักหนา

(วรรณคดี : 7)

กวีทำเวทมนตร์คาถามาผูกปมเรื่องเพื่อสร้างปัญหาช่วยในการดำเนินเรื่องให้น่าสนใจควรค่าแก่การติดตาม การนำอำนาจเวทมนตร์มากำหนดตัวละคร เช่น การทำเสน่ห์นางกาไวยมีความมั่นใจว่าหลังจากเสร็จพิธีกรรมดังกล่าวแล้ว พระราชาต้องหลงใหลนางแม่สิ่งนี้เป็นความเชื่อของสังคมที่กวีสะท้อนภาพเหล่านั้นให้ปรากฏในวรรณกรรม และช่วยการดำเนินเรื่องกุสมจริง เพราะหลังจากทำเสน่ห์ พฤติกรรมของท้าววงศ์ราชผิดแปลกไป ความว่า

ปางนั้นราชา เหลียวเห็นพักตรา กาไวยสาธารณ์
 เสน่ห์สุเมณฑรา ต้องพระภูบาล ให้ท้าวรำคาญ ร้อนรุ่มกายา

ถ้าท้าวนิทร่า   ต้นขึ้นละเมอ   กวีว่าหากาไวย
 มิเห็นเข้าเส้า   หัวศร็ดตามได้   แก้วฟ้ากาไวย   เหตุไฉนไม่มา

(วรรณคดี : 7)

กวีกำหนดพฤติกรรมท้าววงศ์ราชซึ่งเกิดจากการทำเสน่ห์ตามความเชื่อของสังคม และการนำอำนาจเวทมนตร์คาถามาช่วยให้เรื่องดำเนินได้อย่างเหมาะสม เพราะเมื่อนำเวทมนตร์คาถามาใช้ปรากฏว่าพฤติกรรมของตัวละครที่ถูกเสน่ห์เปลี่ยนไป การทำเสน่ห์ที่พบในวรรณกรรมมีลักษณะคล้ายคลึงกับวรรณคดีไทย เช่น เรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนนางสร้อยฟ้าทำเสน่ห์พระไวย

1.3.11 อธิติฤทธิ์ปาฏิหาริย์

เป็นการใช้เวทมนตร์คาถาเพื่อแสดงความสามารถของผู้รู้ให้ปรากฏแก่สายตา กวีนำอำนาจลึกลับเหล่านี้มาช่วยการดำเนินเรื่อง เพื่อเรื่องดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ตื่นเต้น และพิสดาร เช่น การเหาะ การย่นระยะทาง

การเหาะ ช่วยเรื่องดำเนินไปอย่างรวดเร็ว กระชับและรัดกุม เพราะถ้าตัวละครเดินทางตามปกติ กวีต้องเสียเวลาบรรยายสภาพธรรมชาติที่พบเห็นหรือหวนคำนึงถึงนางคนรักตลอดจนการผจญภัยต่าง ๆ นานา การนำไสยศาสตร์เรื่องอธิติฤทธิ์ซึ่งเกิดจากอำนาจลึกลับช่วยเรื่องดำเนินอย่างรวดเร็วและคู่สมจริง เช่น

เรื่องพระรถเมรี ตอนท้าวสวัสดิศรราชพาไพร่พลออกติดตามพระรถ เสนและนางทศนารี ความว่า

สั่งแล้วกรุงมาร   ผาคโชนโจนทยาน   ขึ้นเวหาทน
 กษัตริย์สององค์   ขึ้นทรงอาชา   มาโจนโชนผา   รับมาหันท่าน
 27
 พลมารที่ยานมา   โห้ร้องก้องฉา   แห่งคั่นงคราญ
 ช้ามละหวนธารท่า   เข้าป่าไพร่สัดต์   ถึงแคนเมืองมาร   ถึงด่านเข้าป่า

(พระรถเมรี : 263)

การยื่นระยะทาง เพื่อเรื่องคำเนินรวดเร็วและสมจริง ก็มักใช้ตัวละครพวกเทพเพื่อให้เห็นความสามารถพิเศษ ซึ่งมีพฤติกรรมเหนือตัวละครมนุษย์หรือยักษ์ ส่วนมากเป็นการช่วยเหลือของเทพกับตัวละครสำคัญเพื่อให้เรื่องเหมาะสม เช่น

เรื่องสุวรรณหงส์ ตอนพระอินทร์นำน้ำมันให้นางเกษสุริยงเพื่อนำไปรักษาสุวรรณหงส์ขณะนั้นสิ้นสติ เพื่อการเดินทางรวดเร็ว พระอินทร์จึงยื่นระยะทางให้ ความว่า

เจ้าไปทางทิศบูรพา   สิ่งแล้วอินทรา

ก็ย่อมรรคาทันที

(สุวรรณหงส์ : 61)

1.4 ของวิเศษ เป็นเครื่องรางชนิดหนึ่งที่กำหนดให้ตัวละครที่มีความรู้ทางไสยศาสตร์มีไว้เป็นอาวุธประจำกาย ผู้ใช้ต้องมีความรู้เรื่องเวทมนตร์คาถาอย่างดีในการนำของวิเศษมาใช้เพื่อคลายปัญหาได้อย่างสมเหตุสมผล เช่น เมื่อตัวละครอยู่ในภาวะคับขัน นิยมใช้อาวุธวิเศษต่าง ๆ เช่น

พระขรรค์ ในเรื่องสุวรรณหงส์ ตอนพระอินทร์ประทานพระขรรค์แก่นางเกษสุริยง และกล่าวถึงฤทธิ์พระขรรค์ ความว่า

อินทร์พราหมณ์ว่าน้ำมันนี้   กับพระขรรค์ไชยศรี

ฤทธิ์ฤทธาสสำคัญ

ผู้ใดใครรุกกรัน   รากโซสุมกัณฑ์

รบรันพันยับผุยผง

(สุวรรณหงส์ : 61)

แก้ววิเศษ ในเรื่องวรรณคดี ตอนพระวรรณคดีและนางคารวีนออกติดตามพี่ชาย (วงสุริยมาส) ความว่า

วิเวกวังหลวง ละลนละลานทรวง กำสรคโคกา
 เสร็จแล้วรวรงค์ ยกดวงจินดา ขึ้นเพียงเกศา แล้วพระอธิษฐาน
 เคชะจินดา เสือเมืองมหา สิทธิศักดิ์จักรวาล
 จงพาเข้าไป เร่งเร็วย่นาน ให้พบภูบาล พระพี่ยาตน
 คั่งข้าจำเพาะ ให้แก้วพาเหาะ ไปเวหาทน
 พระพี่อยู่ไหน แก้วพาจรดล ให้สบพบองค์ คั่งข้าปรารถนา

(วรวงศ์ : 84-85)

นอกจากพระขรรค์ แก้ววิเศษ ที่กล่าวมาแล้วนี้ ยังมีอีกหลายชนิด เช่น พิน
 หงส์ยันต์ ศร แหวน เครื่องประดับ ของวิเศษเหล่านี้ล้วนมีอำนาจลึกลับสามารถช่วยให้ตัวละคร
 แก้ไขสถานการณ์คับขันและช่วยการดำเนินเรื่องตสมจริงและเหมาะสมยิ่งขึ้น การศึกษาพบใน
 วรรณกรรมตัวอย่างเกือบทุกเรื่อง ยกเว้นเรื่องภยาหงส์

การศึกษากลวิธีการนำไสยศาสตร์มาใช้ในการดำเนินเรื่องพบว่า กวีนำความ
 เชื่อเรื่องอำนาจลึกลับอันเป็นความเชื่อซึ่งมนุษย์ปฏิบัติกันมาทุกสมัยไม่ว่ามนุษย์ในสมัยใด ศาสนา
 ใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ในยุคคึกคักบรรพ์ มีความเชื่ออย่างฝังจิตฝังใจ
 และเชื่อว่าอำนาจลึกลับให้แก่ ผีसाงเทวดา โขกลาง และเวทมนตร์คาถา จะนำความสำเร็จ
 มาสู่ตน หรือทำให้ผู้อื่นได้รับความหายนะได้ กวีนำความเชื่อดังกล่าวช่วยในการดำเนินเรื่อง
 เพื่อสร้างความตื่นเต้น แปลกพิสดาร ซึ่งก่อให้เกิดความสนใจเร้าใจแก่ผู้อ่าน และช่วยให้
 วรรณกรรมมีคุณค่า การนำไสยศาสตร์ลักษณะต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินเรื่อง สรุปได้ดังนี้

1. ช่วยการดำเนินเรื่องกระชับรัดกุม ทำให้เรื่องดำเนินไปตามโครงเรื่อง
 เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแก่นเรื่องใหญ่และแก่นเรื่องย่อย ทั้งนี้ช่วยเรื่องดำเนินไป
 อย่างรวดเร็ว สมเหตุสมผล กล่าวคือ เมื่อเกิดเหตุการณ์หนึ่งแล้วต้องมีความสัมพันธ์อันมีเหตุผล
 มารองรับเป็นการสร้างความสมจริงให้กับเรื่อง
2. ช่วยเรื่องมีเหตุผล การใช้ไสยศาสตร์ เช่น เวทมนตร์ต้องอาศัยการ
 ศึกษามุ่งถึงความที่แอบแฝงเพื่อดูความเป็นเอกภาพของเรื่อง สามารถสร้างความสัมพันธ์
 ในการโยงเหตุการณ์ตอนต้นและตอนปลายให้สอดคล้องต่อกัน

3. ช่วยวรรณกรรมมีคุณค่าตามองค์ประกอบแห่งวรรณศิลป์

2. การสร้างตัวละคร

ตัวละคร (Charactor) หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทในเนื้อเรื่องหรือบุคคลที่วิ
สมมุติขึ้นมาแสดงพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในท้องเรื่องเป็นผู้ที่ได้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ตามโครงเรื่อง (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2521 : 84-85)

ตัวละครเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาททำให้เรื่องดำเนินไปสู่จุดจบของเรื่อง
ตัวละครอาจเป็นคนจริง เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช หรือบุคคลสมมุติ เช่น ม้ามังกร
อาจเป็นครึ่งคนครึ่งสัตว์ เช่น นางเงือกอาจเป็นอมมนุษย์ เช่น ผี เทวดา ยักษ์ อาจเป็นดอกไม้
หรือต้นไม้ เช่น ต้นอ้อ ต้นไทร อาจเป็นสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม เราศึกษา
บุคลิกภาพ เช่น รูปร่าง หน้าตา นิสัยใจคอ ความรู้สึก ทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ และต้องรู้จัก
ชื่อ สกุล อายุ เพศ เชื้อชาติ สัญชาติ วัย การศึกษา อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์
กับตัวละครอื่น พฤติกรรมและสาเหตุของพฤติกรรม อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาตัวละครที่เป็นคน
จริง ๆ เช่นเดียวกับเรา คือศึกษามนุษย์ หากตัวละครเป็นสิ่งอื่นเราต้องศึกษาธรรมชาติ และ
บทบาทต่าง ๆ ที่ให้กำหนดไว้ (วิภา กงกะนันท์, 2523 : 63-64)

การสร้างตัวละครเทียบเท่ามนุษย์ ตัวละครเหล่านี้มีกวีเป็นผู้กำหนดพฤติกรรม
ที่มีความสำคัญในเรื่องเพียง 2 ชนิด คือ ตัวละครที่เทียบเท่าคน ตัวละครที่กวีกำหนดพฤติกรรม
อุปนิสัยอย่างเดียวกัน ประทีป เหมือนนิล (2519 : 78) ได้กล่าวถึงการสร้างตัวละคร
ไว้ดังนี้

กลวิธีการสร้างตัวละครมีหลายวิธี เช่น

1. กลวิธีกระแสจิตประหวัค
2. กลวิธีการสร้างตัวละครสมจริง
3. กลวิธีการสร้างตัวละครแบบสร้างภาพ
4. กลวิธีการสร้างตัวละครแบบเหนือธรรมชาติ
5. กลวิธีสร้างตัวละครแบบแนะนำ

หลักการสร้างตัวละคร มีดังนี้

1. ตัวละครทุกตัวมีบทบาทในเรื่อง
2. ตัวละครต้องมีลักษณะเป็นสากล
3. ตัวละครมีลักษณะเหมือนบุคคลจริงทั้งอุปนิสัย บุคลิก และพฤติกรรม

การบอกลักษณะตัวละคร

1. ผู้แต่งบรรยายตรง ๆ
2. ตัวละครตัวอื่นวิจารณ์
3. ตัวละครวิจารณ์ตนเอง

การสร้างนิสัยตัวละครในวรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ส่วนมากจะปรากฏ 2 ประเภท คือ ประเภทน้อยลักษณะ (Flat Charactor) และประเภทหลายลักษณะ (Round Charactor) การสร้างตัวละครนั้นโดยปกติแล้วควิ่มีสร้างตัวละครประเภทน้อยลักษณะ หรือตัวละครคงที่ การเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยจะเป็นไปได้อย่างสมเหตุสมผล กล่าวคือ ตัวละครต้องมีประสบการณ์ที่มีอิทธิพลพอเปลี่ยนแปลงอุคมคติ อุปนิสัยได้ ตัวละครจึงมีทั้งประเภทคงที่ (Static Charactor) ก็แตกต่างจากตัวละครประเภทพลวัตกับตัวละครที่เปลี่ยนแปลงเงื่อนไขไปตามเหตุการณ์และเวลา

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า ตัวละครเป็นองค์ประกอบสำคัญของวรรณกรรม โดยเฉพาะตัวละครที่เกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ กวีสร้างเหตุการณ์และบรรยายภาพเหนือธรรมชาติได้อย่างดี

การสร้างตัวละครในวรรณกรรมทั่วไป มีลักษณะเป็นภาพรวม ๆ ของตัวละคร เช่น รูปร่าง หน้าตา เพศ วัย ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม ประเด็นปลีกย่อยอันเป็นพฤติกรรมทัศนคติ อุปนิสัย แต่การสร้างตัวละครที่มุ่งนำไสยศาสตร์เข้ามาแทรกในบทบาทตัวละครที่มีผลต่ออุปนิสัยใจคอ และบุคลิกลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ตัวละครที่กวีสร้างมี 2 ลักษณะ คือ

1. ตัวละครที่เป็นมนุษย์ซึ่งมีความสามารถทางไสยศาสตร์
2. ตัวละครอมมนุษย์

ตัวละครที่มีความสามารถทางไสยศาสตร์ หมายถึง ตัวละครที่ถือกำเนิดอย่างมนุษย์ธรรมดา มีความเจริญเติบโต ชรา และตายอย่างคนทั่ว ๆ ไป แต่ตัวละครเหล่านี้มีพฤติกรรมบางอย่างที่ผิดปกติวิสัย หรือมีอิทธิฤทธิ์ผิดปกติธรรมดา เช่น การเหาะ การแปลงกาย สิ่งเหล่านี้อาจได้รับอิทธิพลจากภายนอกอื่นได้แก่ การศึกษาไสยศาสตร์หรือมีอำนาจทางไสยศาสตร์

ตัวละครมนุษย์ หมายถึง สิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่คน หมายถึง ผี เทวดา ยักษ์ รวมทั้งสัตว์และพวกครึ่งคนครึ่งสัตว์ ที่ก่อสร้างขึ้นมาจากจินตนาการ (สมพร ร่วมสุข, 2521 : 8).

การศึกษาวรรณกรรมต้องตีพิมพ์ว่า กวีสร้างตัวละคร 2 ประเภท คือ ตัวละครมนุษย์และตัวละครมนุษย์ ซึ่งได้กำหนดความสามารถทางไสยศาสตร์ให้มี 2 ลักษณะดังนี้คือ ตัวละครที่มีความสามารถทางไสยศาสตร์จากการศึกษาเล่าเรียน และตัวละครที่มีความสามารถทางไสยศาสตร์เฉพาะตัว (ไม่กล่าวถึงการศึกษา) ความสามารถทางไสยศาสตร์ดังกล่าว เป็นเครื่องกำหนดความสามารถพื้นฐานของตัวละคร ตลอดจนพฤติกรรมที่แสดงออกให้ปรากฏ

2.1 ตัวละครมนุษย์

ตัวละครมนุษย์ที่มีความสามารถทางไสยศาสตร์จัดแบ่งได้ 2 ลักษณะคือ

2.1.1 ตัวละครที่ศึกษาไสยศาสตร์ ตัวละครเหล่านี้ส่วนมากศึกษาจากผู้รู้ เช่น ฤๅษี พรานหมัน บุคคลเหล่านี้มุ่งเน้นการใช้เวทมนตร์คาถาเพื่อนำไปใช้เมื่อถึงคราวคับขัน เช่น การแปลงกาย การหายตัว อยู่ยงคงกระพัน ตัวละครที่ศึกษาไสยศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นตัวละครสำคัญ หรือไม่ก็เป็นโอรสภักษัตริย์ เช่น

เรื่องสุวรรณคองส์

สุวรรณคองส์ ตอนเดินทางไปหานางสุพันธุลิกา พบฤๅษีบอกความจริงว่าตนเกรงจะสู้ยักษ์รามสูรผู้มาขอนางไม่ได้ ฤๅษีสอนให้

ดูราพระหน่อสุริย์วงศ์	मैंคนอยู่คง
ในเครื่องอาวุธศาสตรา	
ร้ายเวทวิเศษคาถา	มนตร์มหาจินดา
ป้องกันศาสตราอาวุธ	

แปลงกายหายตัวเข้าอุทธรณ์	มนตร์นี้คือที่สุด
คำผูกคล้องหนก่าบัง	
อยู่คงกระตูกเนื้อหนัง	จะให้ เป็นจิ้งจิ้ง
ก็ได้ด้วยจิตคิดหมาย	
แปลงรูปเป็นสัตว์ทั้งหลาย	ข้างม้าวัวควาย
หรือจะกลายเป็นนกผกผิน	
นี่ก็ใคร่ได้สมใจฉวี	เสกสรรพของกิน
ได้สมอารมณ์ปรารถนา	
เจ้าเขียนเรียนคาถา	ของพระนาคา
จำได้ไม่ช้านานวัน	
ทดสอบประสิทธิ์ทุกอัน	เป็นทุกสิ่งสรรพ
เจ้าวันจำได้ไม่เคือง	

(สุวรรณหงส์ : 186-187)

ครั้นศึกษาได้เจ็ดวัน สุวรรณหงส์มีความสามารถทางไสยศาสตร์ราวกับ พระนารายณ์อวตาร ฤาษีชุบพระขรรค์และม้าเพื่อเป็นอาวุธประจำกายพร้อมพาหนะ ล้วนแต่มีความสามารถในเรื่องไสยศาสตร์ทั้งสิ้น ต่อมาน้องชายของนางสุพันธุธิดาบอกว่า ยักษ์รามสูร ยกทัพมาเพื่อช่วงชิงนาง สุวรรณหงส์ตอบด้วยความมั่นใจ ความว่า

วรรณหงส์ทรงฟังความ	พระโศภนงามมีบรรหาร
ตัวพีมิกกลัวมาร	จะรบราญกับรามสูร
ไม่ให้กายเคืองบาท	พระบิดุราชอย่าอาดูร
ยกคโยกลับไปทูล	กราบบาทมูลพระบิดุรงค์

(สุวรรณหงส์ : 198)

ขณะที่สุวรรณหงส์สู้กับยักษ์รามสูร แต่ละคนแสดงความสามารถทางอิทธิฤทธิ์ แต่ไม่สามารถแพ้ชนะกันได้ สู้รบกันกระทั่งเหนื่อยอ่อนทั้งสองฝ่าย เมื่อสอบถามปรากฏว่าเป็นศิษย์สำนักเดียวกันจึงยอมเลิกลาและเป็นมิตรต่อกัน ขณะสู้รบตัวละครทั้งสองแสดงความสามารถทางไสยศาสตร์ ความเชื่อมั่นในความสามารถของตน ความว่า

ร้ายเวทแผลงศรยุทธ์	เป็นอาวุธคมมากมี
วรรณหงส์ทรงพาซี	อัญชลีแล้วโถมอำนาจ
จินตคามทวามนต์	กันท่าผ่นอาวุธมาร
นิกนุญคุณอาจารย์	คุณนิคุมารมาป้องกัน
อาวุธกระจายหาย	มีต้องกายพระทรงธรรม
แผลงศรย่นไปพลัน	บันดาลเป็นพระพายพา

(สุวรรณหงส์ : 204)

ศิลาปฐู และวิสุทธิวงศ์

เมื่อทั้งสองเจริญวัย มารดาให้โอรสทั้งสองไปศึกษาศิลปศาสตร์กับฤๅษี ก่อนออกเดินทางมารดาสอนเวทมนตร์แก่โอรส ความว่า

สุริยงนาฏนงลักษณ์	เรียกลูกรักเข้าบรวงศ์ใน
เอาฉลองพระบาทใส่	ให้ลูกแก้วแล้วสอนสั่ง
เกือกแก้วมโนทร	มีฤทธิ์รอนเป็นกำลัง
หนึ่งเวทวิเศษขลัง	ชื่อจินตคามทวามนต์
นางบอกให้ลูกชาย	จงเรียนไว้ได้แก่จน
เจ้าเรียนจินตคามนต์	กับอุเทศวิเศษแสดง
เจ้าเรียนจำได้สำเร็จ	กลเม็ดไม่ระวาง
ร้ายเวทวิเศษแปลง	กายเป็นรูปสัตว์ต่างกัน

(สุวรรณหงส์ : 301)

นางเกษสุริยงให้กุมภภัตพาสองกุมารไปหาฤๅษีและสอนศิลปวิทยาการ ความว่า

ไตรเพทเวทมนตรา	ของเจ้าตาบรรดามี
ปางนั้นพระนาถิ	มีปัญษาว่าสองหลาน
ยังอ่อนตาสอนสิ่ง	ตามกำลังสองกุมาร
พยัญชนะที่ขวาว	จงสอนอ่านชำนานูดู
ครั้นถึงวันฤๅษีตี	พระฤๅษีให้ไหว้ครู
จึงให้สองโคมตรู	ว่าคาดานมัสการ
แต่นั้นพระโคคม	บอกอาคมให้สองหลาน
ศิลปธนูรู้ชำนานู	ปรีชาชาญฉลาดเฉลียว
.....	.....
ศิลปธนูรู้เจนจบ	วิชารบได้แม่นยำ
ธนูศรฝึกสอนท่า	ก็ชำนานูการณรงค์
เจ้ายิงชนจามจรี	แตกเจ็ดที่โดยจางง
วิชานี้เที่ยงตรง	ชื่อว่าพาลเวธ
หนึ่งเล่าไต่ยีนเสี่ยง	ศัพท์สำเนียงบรรดามี
ไม่เห็นซึ่งกายี	ก็ยิงถูกไปตามเสี่ยง
ชื่อว่าสัพทเวธ	ศิลปศาสตร์ดีแท้เที่ยง
ฟ้าแลบแปลบปลาบเปรี้ยง	ก็ยิงศรได้เจ็ดครา
ศิลปศาสตร์สองสิ่งนี้	แสนยากที่จะศึกษา
ผู้ที่มีปัญญา.....	มากจึงเรียนได้สิ้นเสร็จ
ศิลปธนูรู้อาคม	พระโคคมบอกกลเม็ด
ว่องไวในกระเสีค ²⁸	กระเหยงข้อคมิมนตรี
สุทธิวงศ์พระน้องชาย	รำเรียนฝ้ายอยู่คงทน
แปลงรูปจำแลงตน	ฤทธิ์อำพลพอบระมาณ

(สุวรรณทงส์ : 303-304)

กวีสร้างตัวละครให้มีความรู้ทางไสยศาสตร์แล้วยังมีอาวุธประจำกายซึ่งมี
อิทธิฤทธิ์สำหรับให้ตัวละครได้แก้ปัญหาเวลาคับขัน จะเห็นจากศิโรต্থและวิสุทธิวงศ์ ก่อน
เดินทางกลับเมือง ฤๅษีมอบของวิเศษให้คนละอย่างพร้อมมอกสรพรคุณ ความว่า

ศิลปินารายณ์หลายวาท ของตาประสาธ ให้แก่โฉมครู
เมื่อแรกเจริญขวัญ หลานนั้นมียู่ สหัสตามธนู คู่มือพระหลาน
สุทธิวงศ์ทรงศรี ตาให้อันนี้ ทรศรีฤทธิชาดู
เสียงดุงสายฟ้า ผ่านพฤษาสาร ปฐพินดินคาน สะท้านหวาคหวัน
ส่วนเจ้าศิโรต্থ ฤทธิเรื่องเฟื่องฟู แผลบเบรียงเสียงสนั่น
คนล้มทั้งยืน นับด้วยหมื่นพัน ยิ่งกว่าฟ้าสิ้น ผ่าไม้ไถส้เคียง
คนนั่งล้มตึง คนนอนตกตลึง หูตึงจี้เสียง
ช่างล้มม้าพาด หวันหวาคเอนเอียง ไฟในตะเคียง คับด้วยเสียงศร
คนถืออาวุธ ตกจากมือหลุด ล้มทรุดลงนอน
คาดาว่าประกบ สำหรับกันศร เป็นนาคยาศจร รวบรวมคัมภาย

(สุวรรณทงส์ : 309-310)

เมื่อเรียนจบ ฤๅษีทดสอบความสามารถ เมื่อเห็นว่ามีความสามารถชำนาญเพียงพอลจึงมองของ
วิเศษให้ ความว่า

ทดลองว่องไวประจัญ	ถึงวันมงคล
นักสิทธิ์เอาชากราชสีห์	
มาตั้งกาลพิธิ	กับเหล็กเพชรดี
ฤๅษีเข้าฌาณพิโรธ	
ควงจิตวิญญาณปราโมทย์	อักคีข่วงโชติ
29 เตโชกลืนข้านาญ	
30 อุคคหนิมิตรฐาน	น้ำวหน่วงวิญญาณ
มาใส่ในรูปอัศตร	

แล้วชูประชรรค์อนุสร	ค้ำมเพชรงามอน
วามวิบจับแสงสุริยน	
.....	.....
พระชรรค์อย่างวางห่างไกล	วิญญานเจ้าไชรี
อยู่ในพระชรรค์บัญญัติ	
ถ้าเอาเผาไฟวิบัติ	เจ้าจงบัญญัติ
อย่าบอกอย่ากล่าวเล่าใคร	
ศรมนี้มีฤทธิ์เกรียงไกร	นี่จะให้เป็นที่
ก็เป็นตามจิตคิดหมาย	
พระชรรค์นี้มีแรงมากมาย	ประคองค้ำสาย
อสูรนี้ฝ่าไม้ผุยผง	
มีานนี้มีฤทธิ์ยิ่งยง	ห้าวหาญชาญณรงค์
ตั้งพระยาไกรสรราชสีห์	

(สุวรรณทงส์ : 413-414)

กวีสร้างตัวละครให้มีความสามารถทางไสยศาสตร์ มีอาวุธวิเศษ พาหนะวิเศษ ประจำตัว ช่วยให้ตัวละครมีความสามารถเพิ่มขึ้น ช่วยให้มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง เพราะเมื่อถึงคราวคับขันอาวุธวิเศษหรือพาหนะวิเศษสามารถช่วยเหลือและคุ้มครองป้องกันได้

เรื่องพระรถเมรี

กวีกล่าวถึงการศึกษาของพระรถเสน ตอนพระรถเสนเดินทางไปเมืองดาวน เพื่อหานาง เมื่อทราบว่านางตายพระรถเสนเสียใจ มาจึงพาไปหาฤๅษี ฤๅษีก็สอนวิชาการต่าง ๆ ให้ ความว่า

ยินญาสอน   ภูมินรินทร์   อยู่ด้วยท้าวไท
 เข้าเข้าเข้าป่า   คำมารุ่งไป   ประณิบัติเจ้าไท   เรียนศิลป์ศาสตร์
 ญาเขียนฉบับ   ธสอนให้นับ   กลับไปกลับมา
 อุตสำนังบั้น   ทลายหนหลายครา   พระรอดศสาร์ท   บนมามนไป
 มโม ก ข   สิทธิ ฐ   เอแเอาไอ
 เขียนจารอ่านจบ   ปฎักกับไทย   จำไว้แน่ใน   บาลีคาถา
 คำคินบินบน   เคนเคาะเหาะหน   เข้าเข้าเข้าป่า
 หาลูกผลไม้   มาถวายนาคา   เรียกสิ้นศาสตร์   ใ้จขบครัน

(พระรตเมรี : 219-220)

เมื่อพระรตเสนมีความสามารถทางไสยศาสตร์ ญาชูปอาวุธวิเศษ คือ พระขรรค์ และศร พร้อมกันนี้ญาสอนวิชาการทำเสน่ห์ให้ ความว่า

พ้อจักบอกเสน่ห์   ลูกบ้าลอยทะเล   ประสมผงปัดมึง
 ใสกล่องเป่าไป   ฎกใครไม่พลัง   บำเหน็จเป็นขิ่ง   คำราติคทอง
 แม้นลูกจะทำ   ว่าคาถานำ   ใ้หันามบลอง³¹
 สายเลื่อนเคลื่อนคลาด   ไม่ขาดก็พอง   ถ้าทำไม้ค้อง   อย่าย่องเข้าไป

(พระรตเมรี : 221)

การสร้างตัวละครให้มีความรู้ทางไสยศาสตร์ เป็นเครื่องกำหนดความสามารถของตัวละคร และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับตัวละครนั้น ๆ มีความกล้าหาญที่สู้รบไม่เป็นมนุษย์ ยักษ์ หรืออื่น ๆ จนได้รับชัยชนะ ในการสู้รบมักใช้ไสยศาสตร์เข้าช่วย เช่น การแปลงกาย การล่องหน การเหาะ การเสกเป่าด้วยคาถา การแสดงอิทธิฤทธิ์ในการต่อสู้ ล้วนเป็นความสามารถทางไสยศาสตร์ทั้งสิ้น เช่น ตอนพระรตเสนสู้กับนางยักษ์สนทรว ความว่า

ท้าวแก้วพระขรรค์	เป็นชายขันล้อมรอบองค์
ยักยัดตามตีสง	มีต้ององค์พระทรงยศ

(พระรถเมรี : 179)

หรือตอนท้าวสวัสดิราชสู้กับพระรถเสน ความว่า

พระองค์ทรงพระสรवल	เจ้าหน้าवलกล้วยยักษา
ท้าวแก้วพระขรรค์ธา	เป็นไผ่ป่าใหม่แคนคง
ลูกไล่ลามไหม้मार	วังลงธารเพียงชีพวง
สามมารทียานตรง	ในห้วยละหานธาร

(พระรถเมรี : 251)

เรื่องสุวรรณหงส์ยนต์ ตอนสุวรรณกุมารเจริญวัยขออนุญาตพระชนกชนนีไปแสวงหาความรู้ เพื่อนำความรู้มาใช้ในการปกครองบ้านเมือง จึงเดินทางไปเมืองอูคร ขณะพักที่ศาลา พบพราหมณ์สนทนากันแล้วจึงขอเล่าเรียนศิลปวิทยาการด้วย ความว่า

พราหมณ์สอนศิลปศาสตร์	ปัญญาสามารถ	จำได้เร็วไว
วิชาอาคม ได้สมตั้งใจ	ตาพราหมณ์สอนให้	จำได้มั่นคง
องค์พระภูเบศร์	เรียนจบไตรเพท	มิได้ลืมหลง
สังวัธยาย ไม่วายจ่านง	ได้สมประสงค์	วิชาอาคม

(สุวรรณหงส์ยนต์ : 104)

ตัวละครที่มีความสามารถทางไสยศาสตร์มักมีความกล้าหาญ เช่น สุวรรณหงส์กุมาร ถูกจับประหารชีวิต พระองค์มีความมั่นใจว่าตนเองต้องปลอดภัยและสามารถเอาตัวรอดได้ และในที่สุดสามารถหลบหนีเพศฆาตได้เพราะมีพาหนะวิเศษ หลังจากนั้นกลับมารับนางปทุมเกสรต่อหน้าท้าวเบญจาอย่างอาจหาญ หรือตอนนางปทุมเกสรเจ็บครรภ์ทรงร้ายเวทมนตร์ปักเป้าอาถรรพ์เจ็บปวดให้คลายลง ความว่า